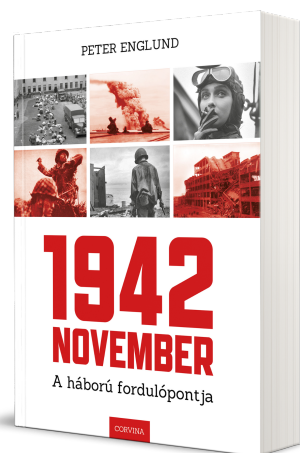

Előszó

Ez a könyv 1942 novemberéről szól, a hónapról, amely elhozta a második világháború fordulópontját; a hónap elején sokan még mindig a tengelyhatalmak győzelmében hittek; a végére világossá vált, csak idő kérdése, de veszíteni fognak. Ez a mű ugyanakkor nem a háború mibenlétét kívánja leírni ebben a négy sorsdöntő hétben – a körülményeit, a terveket, a lefolyását, a következményeit –, hanem arról szeretne elmondani valamit, milyen élmény volt.

Egy olyan jelenség, mint a második világháború, bizonyos értelemben megragadhatatlan. Ez nagyrészt már pusztán a méretéből adódik. Egy ilyen hosszú ideig tartó, a világ nagy részét behálózó, ennyi pusztítást okozó és ennyi emberéletet követelő konfliktust nyilvánvalóan lehetetlen a maga teljességében visszaadni. Azonkívül részben megismerhetetlen, mivel a rettenetek feldolgozásához felfogóképességünk, értékítéletünk, sőt szavaink is csak botorkálnak, elégtelennek bizonyulnak. És ehhez járul még egy komplikáció. Primo Levi írja, hogy „akik látták a Gorgó arcát, vagy ottmaradtak, vagy megnémulva tértek vissza”. Miután az évek során sok szemtanúval találkoztam, az a benyomásom alakult ki, hogy mindannyian titkokat hordoztak, elfojtott vagy elhallgatott titkokat, és ezeket magukkal vitték a sírba.

A próbálkozás hiányát azonban nem mentheti, hogy a történetekhez nehéz hozzáférni. Épp ellenkezőleg. Szükséges az igyekezet, mind magunk, mind azok miatt, akiket elvesztettünk ebben a tragédiában. Ez a könyv egy ilyen kísérlet. A létezését azzal tudom igazolni, hogy újfajta módon áll a kérdéshez. Mellőzi az átfogó keretet, próbálja elkerülni a Paul Fussell által kalandtörténetinek nevezett modellt, amely „világos és általában nemes szándékot és célt tulajdonít véletlen vagy lealacsonyító eseményeknek”. A forma az életrajzok szövevénye, akárcsak korábbi munkámé az első világháborúról. És a középpontban itt is az egyén áll, az ő élményei és – nem utolsósorban – érzései, mindaz, ami talán lábjegyzetbe kerül, vagy csak felvillanó színfoltként jelenik meg egy nagy elbeszélés nehéz sodrában, de többnyire teljesen láthatatlan marad. És ha felmerül a kérdés, mit tettem én hozzá ezekhez a nem ritkán részletekbe menő ábrázolásokhoz, a válasz egyszerű: semmit. A források, amiket használtam, kellően gazdagok.

A történelemírás kategóriájában ez egy kísérleti forma, de abból a meglátásból táplálkozik, hogy az események komplexitása a legvilágosabban az egyén szintjén mutatkozik meg. Van itt egy sötét paradoxon. Az első világháborúban részt vevők közül sokakat egy olyan idealizmus hajtott, amely nem a valóságban gyökerezett: illúzióért harcoltak. A második világháborúban javarészt hiányzott ez az idealizmus, pedig ezúttal mérhetetlenül több forgott kockán. Ez különös feszültséget teremtett a háború célkitűzése és megélése között, a magasztos eszméi és a valóság között, mert az utóbbi sokszor volt „eszélős kupleráj”, ahogy azt a Nobel-díjas John Steinbeck írta, amikor később összefoglalta saját élményeit.

Ugyanakkor persze nem írható le ennyivel az egész. Tudjuk, hogy valójában a barbarizmus harcolt a civilizációval, és hogy 1942 novemberében ez a küzdelem a tetőfokára hágott; ezt alighanem az érintettek nagyrésze is felfogta. Nyilvánvaló, hogy ez miféle áldozatokat követelt. Hiba készpénznek venni a harc kimeneteletét, nemcsak azért, mert akkor az áldozatokat amolyan történelmi formaságnak tekintjük, hanem azért is, mert akkor a bizonytalan, megjósolhatatlan és kiszámíthatatlan emberi katasztrófából egy izgalmas, de alapvetően tét nélküli eposzt faragunk. Ami táptalaja lehet annak a veszélyes illúzióknak, hogy ez ma nem ismétlődhet meg, ráadásul pont ellentétes eredménnyel.

Uppsala, egy felhős reggel 2022. március elején

PE

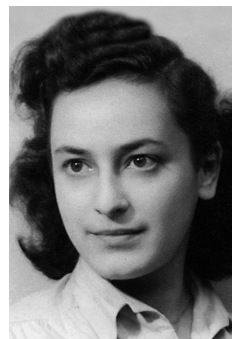
SZEREPLŐK

Manszur Abdulin,
gyalogos közlegény
Sztálingrád mellett,
19 éves

John Amery, fasiszta
és disszidens Berlin-
ben, 30 éves

Hélène Berr, 21 éves
párizsi egyetemista

Ursula Blomberg,
menekült Sanghaj-
ban, 12 éves*

Vera Brittain, író
és pacifista London-
ban, 48 éves

John Bushby, gép-
puskás egy Lancas-
ter bombázón,
22 éves*

Paolo Caccia Domi-
nioni ejtőernyős őrnagy Észak-Afriká-
ban, 46 éves

* A háború után készült fénykép.

Albert Camus, Algériából származó író, most Le Panelier-ben, 29 éves

Keith Douglas, páncélos hadnagy Észak-Afrikában, 22 éves

Edward „Weary” Dunlop, katonatorvos és hadifogoly Jáván, 35 éves

Danuta Fijalkowska, menekült és egygyermekes anya Międzyrzec Podlaskában, 20 éves*

Lidija Ginzburg, egyetemi tanár Leningrádban, 40 éves

Vaszilij Grosszman, a sztálingrádi *Krasznaja Zvezda* riportere, 36 éves

Hara Tameicsi, egy romboló parancsnoka Guadalcanalnál, 42 éves

Adelbert Holl, gyalogos hadnagy Sztálingrádban, 23 éves

* A háború után készült fénykép.

Vera Inber költő és újságíró Leningrádban, 52 éves

Ernst Jünger, százados és irodalmár, úton a keleti frontra, 47 éves

Ursula von Kardorff, újságíró Berlinben, 31 éves

Nella Last, háziasszony Barrow-in-Furnessben, 53 éves

John McEniry, zuhanóbombázó pilóta Guadalcanalon, 24 éves

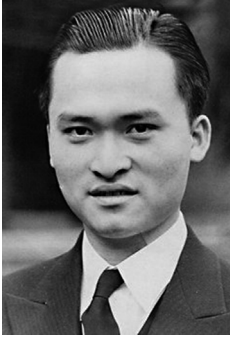
Mun Okcsu, szexrabszolga egy mandalaji japán bordélyházban, 18 éves

Nyikolaj Obrijnba, belarusz partizán, 29 éves

John Parris, az algériai partraszállásról tudósító újságíró, 28 éves

Poon Lim, másodtiszt egy brit kereskedelmi hajón, 24 éves

Jechiel „Chil” Rajchman, a treblinkai haláltábor foglya, 28 éves*

Willy Peter Reese, gyalogos közlegény a keleti fronton, 21 éves

Dorothy Robinson, háziasszony Long Islanden, 40 éves

Ned Russell, a tunéziai harcokról tudósító újságíró, 26 éves

Sophie Scholl, Münchenben tanuló, Ulmban élő egyetemista, 21 éves

Jelena Szkrjabina, menekült és kétgyermekes anya Pjatyigorszkbán, 36 éves

Anne Somerhausen, brüsszeli irodai dolgozó és háromgyermekes anya, 41 éves

* A háború után készült fénykép.

Leonard Thomas,
gépész egy jeges-
tengeri konvoj egyik
hajóján, 20 éves

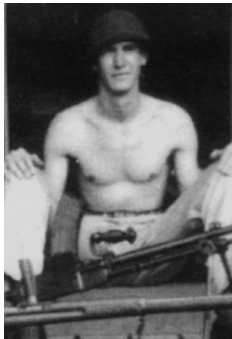
Bede Thongs, gya-
logsági őrmester
Új-Guineában,
22 éves

Vittorio Vallicella,
teherautó-sofőr
Észak-Afrikában,
24 éves

Vakabajasi Tohicsi,
gyalogsági hadnagy
Guadalcanalon,
30 éves

Charles Walker,
gyalogsági zászlós
Guadalcanalon,
22 éves

Kurt West, közle-
gény, gyalogos
a Szvir-fronton,
19 éves

Leona Woods,
fizika doktorandusz
Chicagóban,
23 éves

Csang Csonglou,
köztisztviselő
ellenőrző körúton
Honanban, életkora
ismeretlen